

Innst. S. nr. 98

(2001-2002)

Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Inge Ryan om gjeninnføring av støtten til utkantbutikker

Dokument nr. 8:21 (2001-2002)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Følgende forslag fremmes i dokumentet:

"Stortinget ber Regjeringa utrede forslag om å gi kompensasjon til utkantbutikker som utfører offentlige tjenester."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Jon Olav Alstad, Bendiks H. Arnesen og Grethe Fosli, fra Høyre, Silja Ekeland, Ivar Kristiansen og Michael Momyr, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Olaf Gjedrem og May-Helen Molvær Grimstad og fra Senterpartiet, Marit Arnstad, viser til forslag fra stortingsrepresentant Inge Ryan om gjeninnføring av støtte til utkantbutikker. Komiteen er opptatt av butikkenes viktige rolle i mange små lokalsamfunn i distriktene. Dette gjelder spesielt på steder der reisetiden til nærmeste tettsted er stor, eller kommunikasjonen er dårlig. Komiteen vil imidlertid vise til at en i 1996 erstattet den direkte støtten med MERKUR-programmet. Begrunnelsen for dette var at det direkte støttesystemet i liten grad virket som et incentiv for å utvikle driften for å kunne drive lønnsomt. Komiteen viser til at MERKUR-programmet i 1998 ble evaluert, og at resultatet gjennomgående var positivt. Komiteen ser av den grunn ikke at det på nåværende tidspunkt er grunnlag for å gjeninnføre den direkte støtten på bekostning av MERKUR-programmet. Da det er fire år siden MERKUR-programmet ble evaluert, ber

komiteen Regjeringen vurdere å gjennomføre en ny evaluering av programmet.

Komiteen viser til Regjeringens arbeid med modernisering, effektivisering og forenkling av offentlig sektor. I arbeidet åpnes det for mer fleksible, brukerrettede organisasjonsmodeller for tjenstedelen av offentlig virksomhet. Komiteen ber Regjeringen vurdere nærbutikkens rolle i arbeidet med å gjøre offentlige tjenester bedre tilgjengelig. Komiteen forutsetter at nærbutikken får en rimelig godtgjørelse for å ta på seg slike oppgaver.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden av 11. februar 2002 (vedlagt), hvor det heter:

"Erfaringene med utkantbutikker som utfører offentlige tjenester er foreløpig begrenset, men vil bli vurdert i det videre arbeidet med å få etablert servicekontorer i kommunen. Det er ikke nå aktuelt å legge til rette for en sentral, økonomisk kompensasjonsordning til utkantbutikker. Offentlige tjenester som butikker utfører må baseres på en økonomisk avtale mellom den enkelte offentlige etat som får tjenester utført og butikken selv."

Flertallet er enig i at offentlige tjenester utført av butikker må kompenseres av den etat som har ansvaret for tjenesten, men vil likevel understreke at staten må ha et koordinerende ansvar for å kunne tilby slike tjenester i butikker der dette er aktuelt. Flertallet ber Regjeringen bidra til å koordinere statlige etater og bedrifter som ønsker å tilby sine tjenester ved nærbutikker, slik at offentlige tjenester kan bli mer tilgjengelige for folk flest.

Flertallet ber Regjeringen gjennomgå de svenske støtteordningene som eksisterer for utkantbutikker,

med sikte på å vurdere om slike ordninger kan være aktuelle å innføre i Norge som et supplement til MERKUR-programmet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at antallet dagligvareforretninger er halvert de siste 20 årene. Samtidig har Norge en langt mindre sentralisert butikkstruktur enn for eksempel Finland og Sverige.

Disse medlemmer registrerer at departementet vurderer MERKUR-programmet som et betydningsfullt virkemiddel for å bygge opp små butikker i distriktene. Disse medlemmer finner det positivt at den økonomiske utviklingen skal følges i butikkene som deltar, sammenlignet med virksomheter som ikke deltar. Dette vil fastslå om MERKUR-tiltakene gir mer levedyktige og robuste butikker i en større sammenheng.

Disse medlemmer mener en sterk reduksjon av skatter og avgifter kan bidra til å redusere butikk døden i distriktene. I 2000 hadde 85 pst. av østfoldingene handlet i Sverige, 85 pst. av finnmarkingene i Finland og 50 pst. av innbyggerne i Aust-Agder i Danmark. Grensehandelslekkasjen kan delvis tilskrives skyhøye avgifter på alkohol og tobakk. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjettforslag for 2002 med en egen grensehandelspakke.

Disse medlemmer vil hevde at en del restriksjoner, så som begrensede åpningstider og bevillingsbestemmelser, reduserer utkantbutikkens overlevelsesevne. Hvis for eksempel vin kunne kjøpes der hvor befolkningen handler sine dagligvarer ville det bety en vitamininsprøytning for virksomheter i distriktene. Disse medlemmer viser i den forbindelse til Dokument nr. 8:66 (2001-2002) fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Harald Tom Nesvik og Lodve Solholm om at det skal fremmes nødvendige lovendringer slik at vin og sterkøl kan selges i dagligvareforretninger og spesialforretninger.

Disse medlemmer viser til at skjemaveldet og registreringsplikten fortsatt øker. Et omfattende regelverk slår spesielt hardt ut når marginene er små, som for mange utkantbutikker. Disse medlemmer mener derfor at forenklingstiltak må ha høy prioritet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til et tettere samarbeid med dagligvarekjedene for å sikre butikktilbud i våre mest marginale områder for bosetting."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2003 fremme forslag til økonomisk kompensasjon til butikker som ligger svært langt fra nærmeste innkjøpsalternativ."

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2003 fremme forslag til økonomisk kompensasjon til butikker som ligger svært langt fra nærmeste innkjøpsalternativ.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Dokument nr. 8:21 (2001-2002) - forslag fra stortingsrepresentant Inge Ryan om gjeninnføring av støtten til utkantbutikker - vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til et tettere samarbeid med dagligvarekjedene for å sikre butikktilbud i våre mest marginale områder for bosetting.

Oslo, i næringskomiteen, den 28. februar 2002

Olav Akselsen
leder

Michael Momyr
ordfører

Ivar Kristiansen
sekretær

Vedlegg 1**Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 11. januar 2002.****Dokument nr. 8:21, forslag fra stortingsrepresentant Inge Ryan om gjeninnføring av støtten til utkantbutikker**

Vi viser til brev fra næringskomiteen til næringsministeren datert 23.11.01 med følgende forslag: "Stortinget ber Regjeringen utrede forslag om å gi kompensasjon til utkantbutikker som utfører offentlige tjenester." Næringskomiteen har forslaget til vurdering, og ber om departementets vurdering.

Med bakgrunn i Kommunal- og regionaldepartementets ansvar for distriktpolitikk, og vårt arbeid rettet mot å styrke utkantbutikkens situasjon, er saken overført vårt departement.

Regjeringen anerkjenner butikkenes viktige rolle i mange små lokalsamfunn i distriktene. Vi erkjenner også de utfordringene som ligger i å sikre levedyktige dagligvarebutikker i mindre bygdesamfunn.

Om MERKUR-programmet

Departementet arbeider i dag med disse utfordringene gjennom MERKUR-programmet (merkantilt kompetanseprogram for utkantbutikker). MERKUR ble etablert i 1996 som en videreføring av de statlige tilskuddene til utkantbutikker som eksisterte i perioden 1976 til 1996. Tilskuddsordningen ble avvirket fordi det viste seg at mange butikker la det statlige driftstilskuddet inn som et fast bidrag i butikkdriften, og at systemet i for liten grad virket som et incentiv for å utvikle driften for å kunne drive lønnsomt på egen hånd.

Målsettingen for MERKUR-programmet er tredelt:

- Legge til rette for at et kvalitativt godt tjenestetilbud i distriktene kan opprettholdes gjennom videreutvikling og styrking av eksisterende servicetilbud
- Sikre lokalbefolkningen i distriktene tilgang på en dagligvarebutikk på eller like i nærheten av hjemstedet
- Bidra til økende forståelse i befolkningen og hos politikerne for dagligvarebutikkens betydning i lokalmiljøet.

MERKUR-programmet har siden 1995/96 arbeidet med å tilføre lokalbutikkene kunnskap om drift og framtidige utviklingsmuligheter. I disse årene har ca. 600 butikker deltatt gjennom fagsamlinger med basis i de 3 målsettingene, med oppfølgingsopplegg i hver enkelt butikk i mellomperiodene. Det butikkfaglige arbeidet søkes i størst mulig grad gjennomført i samarbeid med de aktuelle butikk-kjedene.

Et viktig mål for arbeidet med MERKUR har vært å skape en kreativ prosess og et sterkt lokalsamfunnsengasjement, hvor lokalbutikken skal utvikle seg i bredden som tjenesteleverandør til befolkningen. Det å

finne utviklings- og forbedringsområder som er naturlige i det enkelte lokalsamfunn er avhengig av engasjement, og at det er folk i lokalsamfunnet som i samarbeid med butikkinnehaveren tar ansvar for butikken.

Gjennom arbeidet med MERKUR blir det arbeidet med tilrettelegging og tilføring av nye funksjoner gjennom samarbeid med tilbydere av slike funksjoner, kommuner og andre offentlige instanser og etater. Å utvide tilbudet av tjenesteyting i tilknytning til butikken er et initiativ som regjeringen ser positivt på.

Mange butikker har fått tilført en rekke andre tilleggsoppgaver, det kan være tipping, post, salg av lokale produkter, gårdsmat etc. Det utvikles nå et skiltingsopplegg som forteller publikum om de ulike funksjonene som kan finnes på nærbutikken. Man regner med at målgruppen består av 1200 til 1500 lokalsamfunn med butikk.

For tiden pågår et omfattende lokalsamfunnsprosjekt i fem kommuner i Nord-Troms og Finnmark. Siktetmålet er å få til god samhandling butikk/lokalsamfunn. Alle kommunene i dette lokalsamfunnsprosjektet har vedtatt å innføre en filialmodell av offentlig servicekontor. Det er et mål at dette skal bli vanlig.

Kommunene skal være den drivende kraft i utformingen av offentlig tjenesteyting i sin egen kommune. Organisering av offentlig tjenesteyting som involverer butikkene i små lokalsamfunn vil måtte bygge på svært ulike lokale forutsetninger. Viktige momenter i den sammenheng vil for eksempel være butikkdriverens kompetanse og motivasjon for å utføre denne typen tjenester, transport og avstander internt i kommunen, kommunens og statlige etaters ønske og mulighet til å drive desentralisert.

Regjeringen vil understreke at det må være opp til butikken å kreve betalt for de tjenestene butikken utfører, enten det er i form av private eller offentlige tjenester.

Konklusjon

Departementet vurderer MERKUR som et dynamisk og virkningsfullt virkemiddel for å bygge opp om små butikker i distriktene, slik at de blir bedre i stand til å møte de utfordringene som små butikker står overfor i årene framover. MERKURs arbeid vil derfor bli videreført.

Erfaringene med utkantbutikker som utfører offentlige tjenester er foreløpig begrenset, men vil bli vurdert i det videre arbeidet med å få etablert offentlige servicekontor i kommunen.

Det er ikke nå aktuelt å legge til rette for en sentral, økonomisk kompensasjonsordning til utkantbutikker. Offentlige tjenester som butikker utfører må baseres på en økonomisk avtale mellom den enkelte offentlige etat som får tjenester utført og butikken selv.

Vedlegg 2

Brev fra Kommunal- og regionaldepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 21. januar 2002.

Tilleggsopplysninger om Merkur-programmet

Jeg viser til dokument 8:21, forslag fra stortingsrepresentant Inge Ryan om en kompensasjonsordning til utkantbutikker som utfører offentlig tjenesteyting, og mitt svar i brev av 11.1.02. I forbindelse med næringskomiteens arbeid med forslaget er det kommet spørs-

mål til departementet om konkrete forhold rundt MERKUR-programmet, som blir besvart i det følgende.

MERKUR ble startet opp i 1996, og administrert av NHD. Fra og med 1998 ble KRD ansvarlig departement. Det er gitt følgende støtte til dette arbeidet:

Årstall	Midler sekretariat	Prosjektstøtte	Støtte totalt
1996	1.015.000	6.985.000	8.000.000
1997	1.100.000	2.900.000	4.000.000
1998	1.091.000	2.909.000	4.000.000
1999	1.182.000	6.818.000	8.000.000
2000	1.280.000	6.750.000	8.030.000
2001	1.400.000	7.600.000	9.000.000

Midler til sekretariat inkluderer utgifter i forbindelse med administrasjon og MERKUR-styrets arbeid. Prosjektstøtte innbefatter ulike utviklingsprosjekter og kompetansehevende tiltak i butikkene. I årene 1997 og 1998 ble det i realiteten brukt noe mer penger enn det som framgår av denne oversikten. Midler ble omdisponert fra NHD, og enkelte fylkeskommuner bidro med midler, slik at det i realiteten ble brukt i overkant av 6 mill. også i disse årene.

I løpet av den perioden prosjektet har vært i drift, har rundt 600 butikker vært involvert. Det primære geografiske nedslagsfeltet har vært SNDs virkeområde, med hovedfokus på indre Østland og kysten fra Rogaland og nordover til og med Finnmark, samt indre deler av Agder-fylkene.

Omlag 90-100 nye butikker kommer inn i MERKUR-programmet hvert år. Butikkene deltar i ett til to år i programmet. De kommunene som deltok tidligere blir fulgt opp ved at de blir invitert til åpne regionale fag/kompetansesamlinger i etterkant. Det har imidlertid blitt etterlyst en mer forpliktende oppfølging av de butikkene som har deltatt.

Det foreligger ingen detaljert oversikt over hvor mange butikker som har deltatt i den enkelte kommune. Dette er informasjon som kan sammenstilles og framskaffes i løpet av kort tid hvis det er ønskelig.

En evaluering av MERKUR-programmet ble gjennomført i 1998, i forbindelse med at prosjektet ble overført fra NHD til KRD. Evalueringen fra Østlandsforskning var gjennomgående positiv. Programmet syntes å fungere etter de forutsetningene som var satt opp.

Departementet har ikke kunnet framskaffe en oversikt over hvor mange av butikkene som har deltatt i programmet, som siden har blitt nedlagt. MERKUR-sekretariatet opplyser at så langt de kjenner til, er nesten ingen blitt nedlagt. Prosessene rundt MERKUR har skapt et lokalt engasjement som har ført til at butikkene kan drive videre. I de tilfeller hvor den opprinnelige eieren har sluttet, har det kommet nye interessenter inn, og sikret videre drift.

Det er nå satt i gang et prosjekt som løpende skal følge de butikkene som deltar i MERKUR, for å se nærmere på den økonomiske utviklingen i disse butikkene, også i forhold til andre butikker som ikke deltar.

Jeg viser til at disse spørsmålene er stilt muntlig til departementets fagavdeling. Av hensyn til journalføring, offentlighetslov og mitt ansvar i forhold til Stortinget, vil jeg anbefale at slike spørsmål oversendes skriftlig til statsråden.